

DE ALTERCATIONE ECCLESIAE ET SYNAGOGÆ

DIALOGUS (a).

Duarum matronarum vobis censoribus causam videor suscepisse: utraque negotia magnis lateribus panditurus, ut quidquid ex iudicio vestro veritas expositata diremerit, id una de duabus observet. Idcirco in hoc cœtu vestro jus recito, tabulas offero. Lege agatur, quia de possessione contentio est: et revolvere imperialis sanctione sententias non morabor, ut quidquid veritatis ordo perspexerit, juxta legem divinitus datam consessus vestri sententia promulgetur. Una quibusdam temporibus adulterio deprehensa possessionis nostræ præcoqua pervasione jura temeraverat: alia merito castitatis per sententiam donatoris, possidentem illam quæ auribus vestris videtur exacta, nonnulla apud sæculum prius clandestina fraude privaverat: redhibitione compellitur quotidie reddere; et adhuc quantum reddiderat debet. Totum enim, quidquid possessioni defenderat, abjuramus. Ergo si causæ faciem, si frontem parabolæ vultis audire: Gentes hæreditatem nostram, possessionem, et terminos terræ nobis augustali jure concessam, potens quondam, dives auro mulier Synagoga pervasit. Mox supplicavimus, preces retinemus in manibus, introductio protinus fundi, habita possessio in nostro jure consistit. Resolvi nolumus tamen, quidquid ornamentorum mulier inquieta pervasit. Quæ cum postularetur ut redderet, lentius quam deberet exsolvit. Nunc ergo ad hanc matremfamilias et viduam, nostra materfamilias, hoc est ad Synagogam,

ECCLESIA dixit: Recita quid merueris, et ego quid meruero, recitabo.

SYNAGOGA respondit: Prophetæ ad me omnes venerunt, quod tu diffiteri non poteris.

ECCLESIA dixit: Certum est quod Prophetæ, dum ad te veniunt, remorandi pro tempore velut ad hospitium cucurrerunt: nam probo eosdem sponsi mei juvenes metatores, scilicet Christi gerulos litterarum, mandatorum etiam portitores, invidiæ causa a te fuisse interfectos. Numquid si ad te venissent, a te quispiam eorum potuisset occidi? Sed quia ad me veniebant, causa zeli homines meos recipi cum non sustineres, gladio et fustibus affecisti.

SYNAGOGA respondit: Etiam si istud quod asseris feci, recte et honeste peccavi: quia ego regem novaram, cujus litteras frequenter acceperam: et tu silvicola quærebarris, quæ Barbarorum ritu, rure, collibus, intra invia vel secreta agresti quondam tugurio commanebas. Nam quid te aliquando rusticus fuit? Tu cum gentibus, cum quibus ego sæpe pugnavi, pastoralis more balantia, credo, pecora sequebaris: ego scepro et legionibus fulta, apud Jerosolymam purpureo amictu regnabam; ego Romanum possidebam imperium; ego reges, milites, et alienigenarum gentium duces occidi: mihi Persa et Indus aurum, gemmas, ebur, argentum et sericum, totasque opes advenxit: tu montana, rustica, apta pecoribus; tu pressis in vallibus tantum diversabare sollicita; tu ex vasta rupe condensior¹, cui rinosus lapis timidum quoniam præstabat hospitium, lac de caseo, vaccinia cum glande mandebas: ego Pharaonem in suis curribus, ego Ægyptios, ego Chananæos, Jebusæos, et Cethæos, et Pheresæos reges occidi.

ECCLESIA dixit: Recognosco quæ loqueris, et laudes tuas diffiteri non possum. Scio quia urbis tuæ et ambitiosa fora et Capitolia celsa vidisti: armorum tuorum impressio, et fulgentia clypeorum signa, spicula, ensæ, jacula missorum telorum, expressus

equestrum exercituum gemitus, magnos ornatus duces et tyrannos stravit. Scio potentiam tuam, quam Jerosolyma illa pompatili fastu ructuabat. Scio enim quia tibi quondam Romanus orbis intremuit, et terra gentium palpitavit. Sed memor esse debes quid propriam unam mulierem Dinam feceris in Sichem: imbelles homines, et innocentia suæ honore fulgentes, latro-num ritu vastasti (Gen. xxxiv, 26).

SYNAGOGA respondit: Potestas regni permissæ libertatis accepit audaciam. Numquid in eo peccasse me credis, si sub imperio meo maculavi quos volui, aut meos forsitan rebelles occidi? Qui potestatem regnandi dederat, facienti utique quidquid vellem indulserat dignitati. Aut dic mihi: si legem non habet qui proprio regnat imperio, et qui possidet totum, necesse est ut regni potentiam quocumque volet extendat.

ECCLESIA dixit: In eo gaudeo me sublimatam, quod celsis celsior sum facta, et regna regnantium disjeci: et ecce sub pedibus meis purpurata quondam regina versaris. Ille est enim rex regum, qui eidem imperare cœperit, quæ se viderit aliquando regnasse. Regnasti, fateor: Romana tibi terra subiacuit, reges et principes occiderunt; et si quando conflixeras, captivus hostis succubuit. Noli irasci, si tu quæ fueras domina, mihi facta videaris ancilla.

SYNAGOGA respondit: Quia te tanto præconio declarasti, proba ancillam, et dominam recognosco.

ECCLESIA dixit: Habeo tabulas, recito testamentum, quod scriba quondam tuus vates scripsit, et Aaron magistratu præsentate signavit.

SYNAGOGA respondit: Scio Testamentum sub regno meo conscriptum, sed volo discere ubi me dictator voluminis servire mandavit.

ECCLESIA dixit: Lege quid Rebecce sit dictum, cum parceret: *Dux gentes in uero tuo sunt, et duo populi de ventre tuo dividuntur, et populus populam superabit, et major serviet minori* (Id. xxv, 23). Certe majorem te paulo ante dixisti regnasse, triumphasse, sceptrum tenuisse, purpuram possedisse; ne minusculam vallibus delituisse quondam, vel in collibus habitasse saxorum: te auro, ornamento, bysso, serico, gemmis claruisse nobilibus; me minorem pecorum lacte vixisse. Ego oves et pecora, tu militem possidebas. Inde est quod ego minor atque pauperior, tu major et dives subjugata mihi, eligas² populo servitura minori.

SYNAGOGA respondit: Recognosco titulum Testamenti, video litteras quas ipsa in thesauro meo et in bibliotheca servavi. Sed dicito mihi, quomodo tibi servio, quæ adhuc filios meos liberos esse recognosco. Vacant negotiis, navigandi potestas est libera, compedes nesciunt, nullus vineam laboriosæ necessitatis fossura discerpit, nescio an tibi sin servitute subjecta.

ECCLESIA dixit: Testamentum recolis, apices recognoscis, et adhuc non recipis servitutem!

SYNAGOGA respondit: Dic tu mihi quod asseris. Recognosco Moysen, audio, et refugere non possum: sed qualiter tibi serviam scire non possum.

ECCLESIA dixit: Mutare te non potes; semper negas et fallis, semper de falsitate contendis. Certe regnasti: te ante dixisti, cum populus Israel locum tenuisset imperii³. Si adhuc regnas, liberam te esse cognosces, et necdum mihi servitute subjectam. Alioquin si recte populo Israel christianus populus regnat, constat te

¹ Forte, *degnas*.

² Alias, *latum tenuisset imperium*.

³ Forte, *condensaque*; aut, *contemptior*.

(a) Nihil habet pharaseos Augustinianæ. Auctor videtur aulicus aut jureconsultus quispiam fuisse.

ancillam esse, non liberam, quam video servituti subiectam. Respice in legionibus signa, nomen Salvatoris intende, chisticolas imperatores adverte, et considera te de regno esse discussam: et nobis juxta Testamenti fidem quod servas, confitere: tributum militi solvis, ad imperium non accedis, habere non potes præfecturam. Judæum esse Comitem non licet; senatum tibi introire prohibetur; præfecturam nescis; ad militiam non admitteris; mensas divitum non attingis; charismatis ordinem perdidisti: totum tibi non licet; cui etiam ad manducandum, ut vel male viveres, pauca condonamus. Ergo si iis quæ summa, quæ prima sunt, caruisti, lege quid Rebecæ sit dictum, cum geminos pareret: *Dux gentes in utero tuo sunt, et duo populi de ventre tuo dividuntur, et populus populum superabit, et major serietur minori.*

SYNAGOGA respondit: Quid tamen feceram, ut me divinitas de regno discuteret, et privaret imperio?

ECCLESIA dixit: Si tu ut graviter peccasti, tam gravis pœna sit servitutis sub interitu mortis debita, nec ancilla potes esse, nec libera. Nam cum primum Moyses in monte Sina charaxatas (a) decalogo duplices tabulas accepisset, vos contra Deum idola poposcistis, dicentes ad Aaron: *Fac nobis deos qui nos antecessant* (Exod. xxxii, 1).

SYNAGOGA respondit: Hic me miseram errasse cognosco: sed mox eos qui idola poposcerunt, usque ad ultimam mortem damnationis pervasit interitus. Quid ergo posterius fecerunt, si mox illi seniores qui istud admitterant, pœnæ suæ merita susceperunt?

ECCLESIA dixit: Certum habeo quod legisti: sed quæ legeris retinere non poteris, et ipsum agnosco. Sed recole scriptum, *Et annuntiet filii filiorum suorum, quoniam peccata parentum eorum in filiis creverunt, et non laxabo illis, dicit Dominus* (Jerem. xxxii, 29). Et alibi ait, *Parentes vras acerbas manducaverunt, et filii dentes stupuerunt* (Ezech. xviii, 2).

SYNAGOGA respondit: In quo tibi plaudis, sub cujus regno imperium tenes, prius ad me, vel in populo meo Christus advenit.

ECCLESIA dixit: Sic erat dignum, ut totum quidquid fuerat astruendum, divina sapientia præveniret. Si enim ad me Christus principaliter advenisset, et te sub adventu ipso primæ matritatis repudiare voluisset, hodie diceres, Non venit ad me, nescivi quid colerem; nam si et in populo meo dignatus fuisset accedere, quem Prophetæ Deum dixerant, considerer. Ad te venit, mortuos tuos virtutum imperio suscitavit, loquaces præstitit mutos, gressibus reddidit claudos, cæcos oculavit, paralyticos absolutis artibus expulvit, leprosos sanitati restituit: et non esse Deum, quem Deum legeras, profana mente dixisti. Idcirco, quia dixisti Salvatorem et Dominum prius ad te venisse recolo, et elogio tuo rursus contendo. Lege quid tibi Esdras ex persona Salvatoris scripsit: *Ad meos veni, et me mei non receperunt. Quid tibi faciam, Jacob? Noluit me audire Juda, transferam me ad alteram gentem* (IV Esdr. 1, 24). Unde vides te non debere gloriari quod videris Christum. Major enim causa criminis est videre cui servias, et contemnere cui debeas servitutem. Defenderes forsitan te, si diceres, Non novi Dominum, nescivi Prophetas fuisse mentitos. Attamen et Prophetæ dixerunt, et ipsum Dominum quem Prophetæ cecinerant, cum suis mirabilibus agnovisses, et miserabili refutatiuncula blasphemasses: vides te sub tantum eriminis reatu excusare non posse.

SYNAGOGA respondit: Dixerant quidem Prophetæ esse venturum, sed unctum Dei, sed puerum sanctum de virgine. Unde an ipse Dominus venire velit, penitus ignorabam.

ECCLESIA dixit: Recte ergo Isaias ait, *Vade et dic populo isti, Aure audietis, et non intelligetis; et videntes videbitis, et non cognoscetis. Incrassavit enim cor populi hujus, et auribus graviter audierunt, et oculos suos claustrunt, ne forte videant oculis, et auribus audiant,*

(a) Ex græco, *charatt*.

et corde intelligant, et revertantur, et curem illos (Isai. vi, 9). Nam et Jeremias ait, *Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, effoderunt sibi lacus detritas, et non potuerunt aquam portare* (Jerem. ii, 13). Et quid adjecit idem propheta? *Milvus cognovit tempus æstatis: turtur et hirundo, græves, passeret custodierunt tempora introitus sui: populus autem meus me non cognovit* (Id. viii, 7). Nam et in Salomone credo quod legeris, qui ait, *Quærent me mali, et non inveniunt: odio enim habuerunt sapientiam, sermonem autem Domini non receperunt* (Prov. 1, 28, 29). Vides ergo te Deum Dei Filium blasphemis oculis et profano pectore rejecisse. Ergo si legis Isaiam, legis Prophetas, Deum Christum frequenter audisti: sic enim ait, ut tibi et de virgine, et de filio, sicut ipsa dixisti, respondeam: *Pariet virgo filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel, quod interpretatur, Nobiscum Deus* (Isai. vii, 14). Et David ait, *Propterea unxit te, Deus, Deus tuus* (Psal. xlv, 8). Et in Genesi sic ait: *Et fecit Deus hominem ad imaginem suam* (Gen. 1, 27).

SYNAGOGA respondit: Nolo te in tanto plausu efferrant lectiones; sed ad illud convertere, quod mihi arbitrator profuturum. Respice te nec Legem accepisse, nec circumcisionem meruisse, in quo signo Gentilitas segregatur. Inde est quod et signum meum habeo, et legem quam Moyses protulit, non amito.

ECCLESIA dixit: Legem te accepisse testaris, sed legem Veteris Testamenti: ego autem Evangeliorum novam legem accepi. Et ut scias veterem novitate compressam, lege Isaiam qui tibi ait: *Ille vetera transierunt, ecce facta sunt nova, nunc orientur* (Isai. xliii, 19). Nam quod dicis te in salutem populi circumcisionis signaculum accepisse, hodie probo stultitiam tuam fuisse deceptam. Si ergo per circumcisionem æternitas donabatur, vides te caput accepisse, non pedes, et uno oculo vel una manu fuisse truncatum; mediam vixisse, et mediam fuisse emortuam. Nam si dicis populum tuum in signo tuæ passionis esse salvandum, quid facient virgines tuæ, quid facient viduæ, quid matres etiam Synagoga, si circumcisionis signum populo ad æternam vitam profecisse testaris? Ergo Judæas feminas habere non decet; viri enim circumciduntur, mulieres autem præputium non admittunt: ergo salvæ esse non possunt, si circumcissione salvantur. Vides ergo te viros, hoc est circumcisos habere posse Judæos; mulieres autem, quæ circumcidi non possunt, nec Judæas, nec Christianas, sed paganas esse profiteor. Audi, doro te clarissime circumcisionis insignia, quam circumcisionem si accipere potuisses, nunquam proligium de regno perpeti occidisses. Respice quod Jeremias ait: *Hæc dicit Dominus viris Judæis qui habitatis in Jerusalem, Renovamini inter vos novitate, et ne seminaveritis in spinis: circumcidite vos Deo vestro, et circumcidite præputium cordis vestri* (Jerem. iv, 3, 4). Quod et ipse Moyses ait, quem tu similiter sequeris, licet mihi mandata portaret: *Erit, inquit, in novissimis diebus, circumcidet Deus cor tuum, et cor seminis tui ad Dominum Deum tuum amandum* (Deut. xxx, 6). Et apostolus Paulus ait, *Circumcisi estis circumcissione non manu facta, non in exspoliatione carnis, sed in circumcissione Christi* (Coloss. ii, 11). Quid ad hæc dicimus, Synagoga? Ecce non carnis, sed cordis circumcisio mandabatur, scilicet ut vitia cordis incideres, ut libidinem desecares, ut idololatriæ caput auferres, ut tunicam fornicationis scinderes. Quia ait propheta, *In lapide mæchata es et in ligno* (Jerem. iii, 9). Vides ergo te non accepisse in signum salutis circumcisionem, sed in signum potius pudoris et turpitudinis. Nam putas signum esse quod vestitu tegitur, quod præ verecundia non profertur, quod uxori tantummodo debitum esse cognoscitur; quia officina et mulieres tuas depilato capite ac decalvato in asinis sæpe vidi damnatas? Utique si signum salutis est illud quod adulteram stupravit, quod virginem vitando compressit; mulier quæ de circumcisionis salute sibi turpiter lusit, damnari non debet;

nec ille puniri, qui adulteram de salutifero circumcisions signo compressam vel in mortem rejecit. Nescio an illic signum salutis esse potuisset, unde facinoris admissa damnantur. Populus autem meus signum salutis in fronte gestando, totum hominem, viros ac mulieres, de alto signaculi, casta de sublimibus et publica libertate defendit.

SYNAGOGA respondit: Vellem addiscero ubi signum frontis acceperis, vel quis propheta signum istud quod dicis, hoc est signum frontis, signaculo sanctificationis inciderit.

ECCLESIA dixit: Habes Ezechielem prophetam, qui ex præsentia majestatis exclamat: *Ite et cædite, et nolite parcere oculis vestris. Nolite misereri senioribus; juvenes, virgines, parvulos et mulieres interficite usque ad interuentionem: omnem autem super quem signum scriptum est in fronte, ne tetigeritis* (Ezech. ix, 5, 6). Idem quoque ipse propheta sic ait: *Vade per medium Jerusalem, et notabis signum super frontem virorum, qui ingemiscunt et mœrent ob iniquitates quæ sunt in medio ipsorum* (Ibid. 4). Item in Apocalypsi: *Vidi Agnum stantem in monte Sion, et cum eo centum quadraginta quatuor millia, et habebant nomen ejus, et nomen Patris ejus scriptum in frontibus suis* (Apoc. xiv, 1). Vides ergo signum mihi datum, et in signo crucis, quam, dimissa te atque derelicta, passio Salvatoris ornauit.

SYNAGOGA respondit: De signo frontis Interrogata, crucis signaculum proposuisti, quasi vero antequam Salvator venerit, vates antiquissimi insignia prædicaverint. Et ideo dicito mihi, si legisti quod Christus passurus esset, et in cruce penderet.

ECCLESIA dixit: Audi, Synagoga, et non ut docearis, sed ut puniaris, adverte legem, et inuenies ubi Salvator manibus extensis crucem figuratiter prophetavit. Et sic enim Isaias ex persona Salvatoris ait: *Expandi manus meas tota die ad plebem contumacem et contradicentem mihi, quæ ambulauit vias non bonas, sed post peccata sua* (Isai. lxxv, 2). Nam et Jeremias ait: *Venite, mittamus lignum in panem ejus* (Jerem. xi, 19). Et in Deuteronomio, quia Pentateucho utebaris: *Et erit, inquit, Vita tua pendens ante oculos tuos die et nocte* (Deut. xxviii, 66). Sic et Psalmidicus refert: *Exclamavi ad te, Domine; tota die expandi ad te manus meas* (Psal. lxxxvii, 10). Nam in Numeris, hoc est, in Lege tua, quam tu prior acceperas, quod Christus suspensus esset et in cruce penderet, sic ait: *Non quasi homo Deus suspenditur, neque quasi filius hominis minas patitur* (Num. iii, 19). Et alibi propheta ait: *Dominus regnavit a ligno* (Psal. xcvi, 10). Ecce miracula passionis, ecce speculum lucis, ecce populi tui iniqua commenta, ut Deum Dei Filium in crucem suspendere.

SYNAGOGA respondit: Facta recolo, et dicta similiter recognosco, sed quæ tu es quæ me increpare videaris? Tu rustica, tu aliquando montana, tu Dei legibus aliena, quæ gentilico more vivebas: ego in lege versabar, ad me Prophetæ venerunt, mihi quæ jussa et præcepta portabant.

ECCLESIA dixit: Audi, Synagoga, audi vidua, audi derelicta: ego sum quod tu esse non potuisti, ego sum regina quæ te de regno deposui, ego sum sponsa quæ derelictis idolis, de silva et de monte descendi: ut ait Patriarcha tuus, *Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni quem benedixit Dominus* (Gen. xxvii, 27). Unde venis virgo cum lacte, cum floribus intemerata iuuenula, opaco de nemore, civis simplex, læta, pallio nivali composita? Sponsus meus speciosus præ filiis hominum, rex regum, qui caput meum mitra composuit, ac me protinus purpuravit, venientem excepit.

SYNAGOGA respondit: Qualiter istud poteris comprobare, quod et tu sponsa sis, et Christus in Lege videatur sponsus?

ECCLESIA dixit: Si ad me principaliter Prophetæ cucurrissent, hodie diceres ignorasse Legem, non habuisse Prophetas, nescire te quid esset scriptum.

De tuis igitur Prophetis revincendam te recognosce. Audi ergo quid Prophetæ de sponso et sponsa mandaverint. Nam sic Joel propheta ait: *Canite tuba in Sion, sanctificate jejuniis, et indicite orationem, aggregate populum, sanctificate Ecclesiam, exci, i.e. majores natu, colligite parvulos et lactentes: procedat sponsus de cubiculo suo, et sponsa de thalamo suo* (Joel ii, 15, 16). Nam certum habeo quod tu illa es Jerusalem, de qua et sponsus et sponsa, ut ait David: *Et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo, exsultavit ut gigas ad currentem viam. A summo cælo egressio ejus; et occursum ejus usque ad summum ejus, nec est qui se abscondat a calore ejus* (Psal. xviii, 6, 7). Et in Apocalypsi Joannes ait: *Veni, ostendam tibi novam nuptiam, sponsum Agni. Et eduxit me in spiritu in montem magnum, et ostendit mihi civitatem sanctam Jerusalem descendentem de cælo, habentem claritatem Dei* (Apoc. xxi, 9-11). Sic etiam ipse Joannes ait: *Regnabit Dominus Deus omnipotens; exsultemus et lætemur, demus ei claritatem; quoniam venerunt Agni nuptiæ, et uxor ejus se præparavit* (Apoc. xix, 6, 7). Vides ergo et sponsam et uxorem dictam fuisse per Legem: sponsam, quod spondeo fidem me reddituram Domino salvatori; uxorem, quod per concipium Baptismi spiritu maritante, filios uteri mei lavacro turgente producam. In quo puerperio generationis gratioris, spiritus et anima nuptiali societate junguntur.

SYNAGOGA respondit: Illud scire desidero, ne forte putes me oblitam fuisse quod dixeris, totum ut videar scrutari, quid est quod Prophetam dixisse contendis, quid est quod ait in Deuteronomio, *Et erit pendens Vita tua ante oculos tuos die et nocte* (Deut. xxviii, 66).

ECCLESIA dixit: Non quod te doceam, eloqui vel effari contendo; sed ne taciturnitas dubitationis lineam ducat: ac per hoc de tuo te Testamento conuincio. Salvator enim die et nocte pependit in cruce, hoc est, sexta feria per diem, et hujus diei per noctem usque ad sabbatum, quo dixisti juxta Legem hominem in ligno non licere pendere. Hæc tibi interim, ut fecisti, dicta esse videantur: nam ad causam veritatis, et ad dogmatis nodum illud contemplare quod dicimus: *Et erit, inquit, Vita tua pendens ante oculos tuos die et nocte*. In una enim die fuit dies et nox. Lucem diem subito tenebrarum horrore nocturna caligo distinxit: sicut Salvator cum suspenderetur in ligno, ab hora diei sexta usque ad horam nonam tenebræ factæ sunt (Matth. xxvii, 45), nox lumen abstulit, et totam diem terribilis et luctuosa caligo cæcavit. Vides ergo in una die et diem fuisse, et noctem. Merito propter hanc idem passionem in Deuteronomio ait: *Et erit Vita tua pendens ante oculos tuos die et nocte*.

SYNAGOGA respondit: Ergo si in cruce suspensus est, si pependit, si occisus est, quomodo resurrexit? Quomodo tu illum asseris vivere, resurrexisse, et in cælis in dextera Patris residere? Doce ergo me, si mortem vici, si resurrexit, qui videtur occisus: ita tamen ut mihi quæ dicis, de Prophetis assignes.

ECCLESIA dixit: Audi, misera; audi, infelicissima; audi, mulier parricida, quæ adhuc de Christi morte, de resurrectione sublubitas. Lege quid dixerit ex persona Salvatoris David in psalmo quinto decimo: *Non derelinques animam meam in inferno; nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem. Quis est sanctus, nisi Christus? Quis est incorruptus, nisi Filius Dei?* Sicut ait in psalmo vigesimo nono, *Domine, deduxisti ab inferis animam meam*. Item in psalmo tertio, *Ego dormivi, et somnum cepi; et exsurrexi, quoniam Dominus suscepit me*. Et idem rursus David ex persona Patris ad Filium ait, *Exsurge, gloria mea, exsurge: exsurgam diluculo* (Psal. lvi, 9). Nam, *diluculo*, quod ait, hoc est post diem tertiam, calcata morte inferisque damnatis, reciduat vivus ex mortuis venturus, ut ait Propheta: *Ad vesperam demorabitur fetus, et ad matutinum lætitia* (Psal. xxiix, 6).

SYNAGOGA respondit : Aliud interrogaveram, et aliud immisisti : de resurrectione cognovi, et quod inferos superavit addidici. Sed quoniam dixisti die tertia resurrexisse Dominum Salvatorem, quod an fuerit factum, ignoro.

ECCLESIA dixit : Scio quia memor es : sed poenitentiae causa non vis confiteri quod nosti. Error macerat conscientiam, et crimen memoriam tollit. Audi ergo Christum ab inferis, ut nos vivificaret, die tertia resurrexisse. Lege Osee prophetam, qui ait, *Vivificavit nos die tertia (Osee. vi, 3)*. Et in Deuteronomio sic ait : *Dixit Dominus ad Moysen, Descende, et sanctifica populum meum, sanctifica illos hodie et cras, et lavent vestem suam, et sint parati in perendinum diem, id est, in diem ultra crastinum; die enim tertia descendet Dominus in monte Sina (Exod. xix, 10, 11)*. Et in Evangelio sic ait : *Progenies nequam et adultera signum petit, et signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ prophetæ. Quomodo enim Jonas fuit in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus, ita erit Filius hominis tribus diebus et tribus noctibus in corde terræ (Math. xii, 39, 40; Luc. xi, 29, 30)*.

SYNAGOGA respondit : Rocognosco, vera sunt quæ mihi teste prophetia narrantur. Nunc scire desidero ubi sit, ubi lateat Christus, qui de terra resurrexit : volo enim videre, si postea per Prophetas aliquid post passionem vel post resurrectionem habeat potestatis. Legi enim, ad salvandum populum venturum esse Eliam unctum Dei.

ECCLESIA dixit : Ergo, misera, quod negare non potes, confiteri; et audi omnia quæ veritas celare non potest : tota se usque ad cælos claritatis libertas extendit. Lege Danielem qui ait : *Videbam in visione noctis, et ecce in nubibus cæli quasi Filius hominis veniens venit usque ad Veterem dierum, et stetit in conspectu ejus, et qui assistebant obtulerunt eum. Et data est ei potestas regni, et omnes reges terræ per genus, et omnis claritas serviens ei : et potestas ejus æterna, quæ non auferetur; et regnum ejus æternum, quod non corrumpetur (Dan. vii, 13, 14)*.

SYNAGOGA respondit : Gloriam habere unctum Dei, hoc est Christum, negare non possum : sed hoc mihi dicitur, si posteaquam passus est, et resurrexit, gloriam istam adipisci potuit et tenere.

ECCLESIA dixit : Lege Isaiam prophetam, qui ex persona Salvatoris ait : *Nunc exurgam, dicit Dominus, nunc clarificabor et exaltabor, nunc videbitis, nunc intelligetis, nunc confundemini, vana erit fortitudo Spiritus vestri, ignis vos consumet (Isai. xxxiii, 10)*. Sed et David ait : *Dixit Dominus Domino meo, Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Virgam virtutis tue emittet Dominus ex Sion, et dominaberis in medio inimicorum tuorum (Psal. cix, 1, 2)*.

SYNAGOGA respondit : Ergo et Deus et Filius Dei.

ECCLESIA dixit : Utique, stulta. Qui de homine gignitur, homo est, ita et qui de Deo oritur, Deus profecto signatur.

SYNAGOGA respondit : Non assertionibus credo, sed Lego revinci desidero. Non enim te, sed Prophetas audire contendo.

ECCLESIA dixit : Respice quod Psalmidicus ait, et scies Dominum Deum esse Salvatorem. *Exsurgat, inquit, Deus, et dissipentur inimici ejus, et effugiant qui oderunt eum a facie ejus. Sicut deficiit fumus deficiant, et sicut tabescit cera a facie ignis, sic pereant pecutores a facie Dei. Cantate Deo, psallite nomini ejus, riam facite ei qui ascendit super occasum, Dominus nomen est illi. Qui producit victos in fortitudine, qui habitant in monumentis (Psal. lxxvii, 2, 3, 5, 7)*. Et rursus idem David : *Exsurge, Domine, et judica terram, quoniam tu hæreditabis in omnibus gentibus (Psal. xxxvii, 22)*. Et alibi : *Deus deorum Dominus locutus est (Psal. xlix, 1)*. Et, *Pariet virgo Filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel, quod est interpretatum, Nobiscum Deus (Isai. vi, 9)*. Et, *Propterea unxit te, Deus, Deus tuus*

(*Psal. xliiv, 8*). Habes ergo et Deum, et Dominum, et Regem.

SYNAGOGA respondit : Et Deum, et Dominum recognosco; sed Regem mihi probari desidero.

ECCLESIA dixit : Stultissima mulierum, si Deum confiteris, Regem fateri non debes? Aut numquid Deus potest esse, nisi regnaverit? Omne regnum sub pedibus Dei jacet; et quidquid regna tenent, majestas possidet Dei. Ergo Regem dubitas, quem Deum profecto cognoscis?

SYNAGOGA respondit : Non quidem dubito, sed volo mihi Israel veritate signari.

ECCLESIA dixit : Lege David, et invenies in psalmo septuagesimo primo : *Deus, judicium tuum Regi da, et justitiam tuam filio Regis. Et in psalmo septuagesimo secundo ait : Deus autem Rex noster ante sæcula, operatus est salutem in medio terræ. Et in psalmo secundo : Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctam ejus, annuntians imperium ejus. Et apud Malachiam sic ait : Rex magnus sum ego, dicit Dominus, et nomen meum illustrabo apud gentes (Malach. i, 14)*. Et in psalmo nonagesimo sexto : *Dominus regnavit; exultet terra, lætentur insulæ multæ. Et alibi : Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea Regi (Psal. xliiv, 2)*.

SYNAGOGA respondit : Præcivisti me, respondere nihil possum : non assertionem verborum, sed Loge videor esse damnata.

ECCLESIA dixit : Interroga quæcumque volueris, et ego te de tuo Testamento revincam.

SYNAGOGA respondit : Certe dicis te diffiteri non posse, quod Christus Deus sit Abraham, Deus Isaac, et Deus Jacob. Utique Abraham Judæus fuit, quomodo ergo me dicis damnandam?

ECCLESIA dixit : Bene, quod jam cœpisti reciprocare sermones, et de obliquitate verborum per flexuras parabolarum membra palpares. Nam et Petrus et Paulus prædicatores mei, Judæi fuerunt, sed derelicta te, ad fontem vitæ æternæque gratiam convenerunt. Nam Abraham, quem nominasti cum paganus esset, et idola confringeret, sic ad divinæ majestatis amicitias convolvavit, inde incolumis jam Dei amicus, ad te rursus accessit : sed et postmodum a te ad Gentes, hoc est ad nos, iterum redire mandavit. Sic enim in Genesi ait : *Dixit, inquit, Dominus Deus Abraham, Exi de terra tua, et de cognatione tua, et de domo patris tui, et vade in illam terram, quam tibi ostendero; et faciam te in gentem magnam, et benedicam te, et magnificabo nomen tuum (Gen. xii, 1, 2)*. Vides ergo Abraham præceptum, ut exiret de terra tua, et de cognatione tua, et de domo patris tui; et veniret ad terram Gentium, et princeps fieret super Gentes, et magnum nomen acciperet. Nam et in figura Salvatoris benedixit Isaac Jacob : *Servient tibi, inquit, Gentes, et adorabunt te principes, et eris dominus fratribus tuis, et adorabunt te filii matris tuæ (Id. xxvii, 29)*.

SYNAGOGA respondit : Ergo omnes ad te venerunt, et ego, quæ tot et tantos filios habui, et filiorum multitudine gloriata sum, ut derelicta despicior, quæ fui mater populis : aut si tibi ut plures filios habes in Lege mandatum est, probare debes ex Lege.

ECCLESIA dixit : Nunc flecteris, nunc te antiquus rigor extollit, mox et ad malitiam replicaris. Dicit enim Dominus : *Dilata locum tabernaculi tui, et aulaorum tuorum longas fac mensuras, et palos tuos confirma adhuc in dextram tuam, et in sinistram extende : et semen tuum gentes possidebit, et civitates desertas inhabitabis. Noli timere, quia devicta es; neque verearis, quia maledicta es : quoniam confusionem æternam obvisceris (Isai. liv, 2-4)*. Fui utique maledicta, cum idoli sequerer; fui confusa, cum divinitatis mandata nescirem; fui sterilis, quia Baptismum non habebam, quo imperio majestatis filios enutirem : nunc exaltata sum in filios, et per Dominum Christum æterna regna suscepi. Merito et in *Βασίλειον*, id est, Regno- rum, ait : *Sterilis peperit septem; et quæ plurimos filios*

habebat, infirmata est (I Reg. II, 5). Et Apostolus ad septem Ecclesias epistolas mittit (Apoc. II, 11). Et Jacob accepit uxores duas, majorem Liam, oculis infirmioribus, typum Synagogæ; et minorem speciosam Rachel, typum Ecclesiæ: quæ et sterilis diu mansit, et postea peperit, et benedicta est (Gen. XXIX, 23, 28). Merito ait in Genesi: *Et dixit Dominus ad Rebeccam, Duæ gentes in utero tuo sunt, et duo populi de ventre tuo dividentur; et populus populum superabit, et major serviet minori* (Id. XXV, 23). Item apud Osee prophetam: *Vocabo, inquit, non populum meum, populum meum, et non dilectam, dilectam* (Osee II, 24), etc.

³ Hic in B. explicit Altercatio. Er. Lugd. Ven. et Lov. addunt: « Erit enim, quo loco dicitur, Non populus meus; illo loco dicentur filii Dei vivi. Nam et in Isaiæ legis: Terra vestra deserta, civitates vestrae exustæ: regionem vestram in conspectu vestro alii comedent, et ecce deserta est, et subversa populis alienis. Derelinquetur Illia Sion sicut casa in vinea, et sicut custodiarium in cucumerario, et quasi civitas quæ expugnatur. Nunc ergo si juxta legem derelicta es et desolata, et quid ego feci, quæ quia credidi dotalibus tabulis, regnum magnum accepi; quod et tu procul dubio habere potuisses, si non te criminis furore et profano parricidio prædamnas: nam memor es quid ex persona tua Esdras ille propheta tuus exclamet, ubi filiis tuis miserabilem servitutem indixisti: Ite, filii, quia vidua sum et derelicta: educavi vos cum lætitia, amisi vos cum luctu et tristitia.

« SYNAGOGA respondit: Ergo homicidium feci?

« ECCLESIA dixit: Video, si apud te, humani sanguinis persecutrix, homicidii crimen admisit: nam negare non potes, quin justos Dei Prophetas occideris.

« SYNAGOGA respondit: Quis mihi probat, quod maculaverim manus meas sanguine Prophetarum?

« ECCLESIA dixit: Gladius tuus per apicem mucronis mædido adhuc cruore distillat, et revinci desiderat? Audi ergo quid Elias testatur: *Æmulando, inquit, æmulatus sum Domino meo omnipotenti, quoniam dereliquerunt te filii Israel, et altaria tua demolierunt, et Prophetas tuos interfecerunt gladio, et remansi ego solitarius, et querunt animam meam ut auferant eam. Vide etiam quid Esdras prædixerit: Discesserunt a te et abierunt post legem tuam, et Prophetas tuos interfecerunt, qui obstabantur eos ut reverterentur ad te. Sic etiam et Jeremias scripsit: Misi ad vos servos meos Prophetas: ante lucem mittebam, et non exaudiebatis, neque intendebatis auribus vestris, ne ambularetis post deos alienos, ut serviretis eis, et præcepta mea audire noluisistis.*

« SYNAGOGA respondit: Nunc recolo, nunc recognosco. Sed quid diceretur ante, nescivi; quia Prophetas istos negligenter audivi.

« ECCLESIA dixit: Non quod loqueris, sed quod intellexeris in Lege etiam videtur esse testamentum, ut ait Isaias: *Erant hi omnes sermones, sicut sermones libri qui signatus est. Quem si dederis homini nescienti litteras ad legendum, dicet: Non possum legere, signatus est enim. Sed in illa die audient surdi sermonem libri; et qui in tenebris, et qui in nebula sunt, oculi cæcorum videbunt. Et, ut Jeremias ait, In novissimo die cognoscetis eum vos; sic et Daniel scripsit, Misi sermones, signa librum usque ad tempus consummationis, quo adducantur multi et impleatur cognitio, quoniam cum sit dispersio, cognoscent omnia. Hæc cognita sunt omnia, et in suo ordine cuncta feliciter cucurrerunt. Et ideo tuo te gladio scito esse damnatam, tuo te Testamento percussam, tuorum prophetarum, hoc est omnium Judæorum eloquiis. Ad hoc protuli quæ monstravi, Evangelia et Apostolos mihi meisque servando, quæ si legisses amplius immigisses. Gaudete, populi; gaudete, christicolæ: sterilis peperit; et quæ filios habebat, cum filiis suis ante defecit.* M.

ADMONITIO IN SUBSEQUENTEM LIBRUM.

Augustino in ante editis tribuitur, sed falso, uti probant Bellarminus, Vindingus, et alii. Non enim recensetur inter illius opuscula, nec in Retractionibus, nec in Possidii Indice. Stilus quoque ab Augustiniano diversus est, ac debilior disputandi ratio. Sed Augustinum tamen imitari auctor studuit, ejusque non modo sensus, sed ipsa interdum verba ex eo præsertim libro qui de Natura Boni contra Manichæos scriptus est, expressit. In antiquis codicibus reperitur proximo loco post Augustini Tractatum de Fide et Symbolo, interjecta annotatione, quæ in Fossatensi annorum octingentorum codice sic habet: *Explicit in Christo Jesu Filio Dei Tractatus Aurelii Augustini episcopi de Fide catholica. Incipit adversus Manichæos*: ubi spectata vocum interpunctione haud facile definias an ille de Fide catholica Tractatus appelletur qui explicit, an qui incipit. Atque inde factum putamus ut liber subsequens tribueretur Augustino, et de Fide inscriberetur. Verum isthæc inscriptio præcedenti libro bene conveniebat, non subsequenti, et eam ad præcedentem pertinere indicant alii Mss. codices in quibus est accuratior interpunctio; maxime vero vetustissimus Corbeiensis, cujus auctoritate hunc librum Evodii Uzalensis episcopi esse Sirmondus in Historia Prædestinatiana, cap. 4, dicit. Quippe ab illa quæ præcedenti libro apponitur clausula, *Explicit in Domino Christo Filio Dei Tractatus Aurelii Augustini de Fide catholica*, relicto septem circiter versuum spatio vacuo, exhibetur seorsim in alterius folii capite titulus subsequentis libri, hunc in modum: *Incipit ejusdem contra Manichæos. Utrum ejusdem, utrum sancti Evodii ignoratur*. Corbeiensi codici consentit Colbertinus, alique nonnulli manuscripti eandem de auctore Augustino et Evodio dubitationem præferentes.

DE FIDE CONTRA MANICHÆOS, LIBER UNUS, EVODIO TRIBUTUS.

CAPUT PRIMUM. — Unus Deus Pater et Filius, et Spiritus sanctus, invisibilis, incomprehensibilis, inenarrabilis, inviolabilis, incoquinabilis, qui solus habet immortalitatem et lucem habitat inaccessibleem

(I Tim. VI, 16). ipse lumen verum, vita et veritas, bonus, summus et quæcumque de illo humanus sermo poterit enuntiare; quæ tamen ab illo dantur, et aliquo modo dici possint: ex quo omnia, per quem